

คำสอนในพิธีกรรมมะมืวตที่สัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์
DOCTRINE IN MĀ-MOT RITES IN RELATION TO THE BUDDHIST
PRINCIPLES OF THAI-KHMER ETHNICS IN SURIN PROVINCE

¹ยโสธรา ศิริภาพระภากร และ ²สุวัน สุวรรณพงษ์

¹Yasothara Siripaprapakorn and ²Suwan Suwannaphong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Yasothara @gmail.com

Received :January 20, 2020; Revised :February 12, 2020; Accepted :June 2, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อสืบหาสาเหตุการเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย มีขั้นตอนที่ต้องทำพิธีกรรมโบล เพื่อการเสี่ยงทาย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรได้ปฏิบัติกันมาคือ พิธีกรรม “มมืวต” คือผู้เป็นร่างทรงคือบุคคลที่เชื่องผี หรือ เทพ รวมทั้งครูกำเนิดที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองรักษาให้มาเข้าทรงเพื่อซักถามถึงสาเหตุที่เจ็บป่วยและวิธีการแก้ไขปัญหาคือเจ็บป่วยได้ หลักธรรมที่มีความสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนา ปรากฏอยู่ 4 ประการ คือ 1.บุญกิริยาวัตถุ 3 คำสอนที่มีในพิธีกรรมในเรื่องการให้ทาน การรักษาศีล การนั่งสมาธิภาวนา 2. กตัญญูกตเวทิตำสอนที่ปรากฏในพิธีกรรมที่สอนในเรื่องความกตัญญูรู้คุณและการตอบแทนคุณ 3.บุชา 2 คำสอนที่ปรากฏในขั้นตอนพิธีกรรมอันมีการบูชา เครื่องสักการะ และการ

¹ อาจารย์ ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

² อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

ปฏิบัติตามคำสอน 4. ไตรลักษณ์ คำสอนที่ปรากฏในการรักษาและการทำนายที่อยู่เหนือกฎธรรมชาติ ทุกข์ อนิจจัง อนัตตา อันเป็นกฎที่ทุกคนต้องประสบพบเจอคือความทุกข์ การเปลี่ยนแปลง และความตาย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้ง 4 ประการนี้สัมพันธ์สอดคล้องกับคติความเชื่อแบบชาวบ้านที่ปรากฏในพิธีกรรมมะมัวต คติความเชื่อนี้เองเป็นสาเหตุของการเกื้อกูลกันเอื้อเฟื้อและสามัคคีและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติหนึ่งพิธีกรรมมะมัวต ยังเป็นกระบวนการการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มชาติไทยเขมรมีการปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรมจริยธรรมและให้สมาชิกของสังคมมีจิตสำนึกรับผิดชอบด้วย

คำสำคัญ: คำสอน,มะมัวต,ชาติพันธุ์ไทยเขมร

Abstract

The objective of this article is to investigate the cause of incurable illnesses through Bol rite of casting lots that the Thai-Khmer ethnics practice called “Mamot” who is the medium inviting spirits of ghosts, deities and ancestral teachers that are sacred in protection to communicate for questioning the cause of illnesses and how to cure. The doctrine of Mamot in relation to Buddhism appears in 4 aspects including: 1) Punnakiriyavatthu 3 (meritorious action) appearing in the rite including Dana (generosity), Sila (observing the precepts) and Bhavana (mental development); 2) Katannukatavedi that is being grateful and repaying the done favor; 3) two offerings of the rite including material offerings and practical offerings in accordance with the doctrine; 4) Tilakkhana (the Three Characteristics) appearing in the treatment and the forecast above the natural rule i.e. suffering, impermanency, and non-self that all humans must face including suffering, change and death. The four aspects of Buddhist principles are in accordance with the folk belief appearing in the Mamot rites. The belief is the cause of mutual reciprocity including generosity, unity and responsibilities. Furthermore, Mamot rites are the processes of socialization of Thai-Khmer

ethnics in cultivating the ethical values of consciousness and responsibilities among social members.

Keywords: Doctrine, Mamot, Thai-Khmer Ethnics

บทนำ

ประเทศไทยมีกลุ่มชนหลายกลุ่มที่อยู่ร่วมกันโดยแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเห็นได้ในเรื่องของวิถีชีวิต (Folkway) ประกอบด้วยประเพณีวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย อาหารการกินและความเชื่อทางศาสนาหรือลัทธิที่มีลักษณะเฉพาะ วัฒนธรรมสามารถใช้เป็นตัวกำหนดในการแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ได้อีกทางหนึ่งโดยเฉพาะในประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ๆ คือ กลุ่มชาติพันธุ์มอญ ไทยลื้อไทยลาว ไทยเขมร ไทยกวยทั้งนี้ในแต่ละภาคก็มีกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยอีกจำนวนมากโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทยกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของประเทศไทยเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “เขมรสูง” มีอาศัยอยู่มากในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 3 จังหวัดนี้มีพื้นที่บางส่วนติดต่อเป็นแนวชายแดนกับประเทศกัมพูชา (ประทีป แกร่มย์, 2535) ยังพบว่าในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มของตนเองโดยเฉพาะในด้านความเชื่อในเรื่องการประกอบพิธีกรรมเข้าทรงมะมัวต เป็นการรักษาผู้เจ็บป่วยแบบพื้นบ้านที่มีการผสมผสานกับการไสยศาสตร์ด้วยรตนน้ำมันและการรักษาด้วยคาถาอาคมและยาพื้นบ้านโดยหมอชาวบ้านที่ได้รับการสืบทอดมา

พิธีกรรมมะมัวตเป็นพิธีกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรประกอบพิธีกรรมขึ้นเพื่อการไหว้ครูประจำปีเป็นการรักษาผู้ป่วยที่ไม่สามารถหาสาเหตุของการป่วยได้ซึ่งมักเชื่อกันว่าผู้ป่วยถูกคุณไสยถูกระทำจากอำนาจสิ่งเร้นลับสมมุติฐานเบื้องต้น เชื่อว่ามีวิญญาณร้ายเข้าสิงสู่ร่วมทั้งเหตุการณ์อื่นที่ไม่สามารถอธิบายได้หมูญาดิพิน้องของผู้ป่วยจะเชิญครูมะมัวต มาทำการประกอบพิธีกรรมมะมัวต เพื่อเชื่อมต่อโลกของวิญญาณกับมนุษย์ด้วยการเชิญภูตผี วิญญาณหรือเทวดามาพูดคุยผ่านร่างทรง เพื่อสอบถามถึงสาเหตุแห่งการเจ็บป่วย (พระมหา วีระ สุขแสง 2550) การประกอบพิธีกรรมมะมัวตในจังหวัดสุรินทร์ มีความเกี่ยวข้องกับ

ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ ว่ามีส่วนกระทำให้เกิดความเจ็บป่วย หรือมีอันเป็นไปในรูปแบบที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการจัดประกอบพิธีกรรมมะม่วงเพื่อหาสาเหตุที่เกิดขึ้น และหาทางแก้ไขตามคำแนะนำดั่งนั้น พิธีกรรมมะม่วงจึงมีบทบาทที่สำคัญมากและกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรโดยเฉพาะทางอีสานตอนใต้ในจังหวัดสุรินทร์ ความเชื่อโดยมากในพิธีกรรมมะม่วงนี้ มีความเชื่อและพิธีกรรมมีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมมีหลักคำสอนแบบชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาพิธีกรรมมะม่วงยังคงมีการประกอบพิธีกรรมและปฏิบัติสืบทอดจนมาถึงปัจจุบันนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน ในพิธีกรรมมะม่วงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร
3. เพื่อศึกษาคำสอนจากพิธีกรรมการที่สัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิและตำราที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดตามแนวการวิจัยตามการแนะนำที่ปรึกษาศึกษาจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อความชัดเจนตามกรอบการวิจัย
2. สำรวจพื้นที่ได้ลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา โดยออกสำรวจพื้นที่ เพื่อศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ทั่วไป
3. เตรียมนำเสนอข้อมูลที่ได้มาศึกษาเรื่องความเชื่อในพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรจังหวัดสุรินทร์และการติดต่อประสานงานไปยังพื้นที่ที่ทำการวิจัยเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
4. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเดินทางไปเก็บด้วยเครื่องมือ เอกสารแบบสัมภาษณ์ การสังเกต การเข้าร่วมในพิธีกรรมที่ศึกษา พิธีกรรมขั้นตอนและคำสอนจากความเชื่อและพิธีกรรมโดยการบันทึกภาพวิดีโอ การถ่ายภาพ ในขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ
5. การเขียนรายงาน โดยแบบพรรณนาวิเคราะห์พร้อมสรุปประเด็นและนำเสนอข้อมูล

ได้นั้นในส่วนหนึ่ง ก็ขึ้นอยู่กับการเล่นดูและเช่นไหว้ครูมะมั่วตและวิญญานบรรพบุรุษให้ดีจึงจะนำมาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขด้วยในการเข้าทรงในพิธีกรรมนี้จะมีระเบียบ ขั้นตอน อุปกรณ์วัสดุที่ต้องใช้ในการเข้าประกอบพิธีกรรมด้วย องค์ประกอบในพิธีกรรมเข้าทรงมะมั่วต ได้แก่ ครูมะมั่วต ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมนี้ อาจมีการทำนายทายทักและการรักษา และการขอขมาแก่ผู้ที่ยาไปแล้วเพื่อให้รับรู้การมาของตนเองและลูกหลานจะได้อยู่เย็นเป็นสุขด้วย

มะมั่วตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรพิธีกรรมแบบดั้งเดิมนั้นเราจะเห็นได้ในแถบชนบทที่ยังมีการจัดการประกอบพิธีกรรมตามมีตามเกิด ถ้ามีทุนมากและลูกหลานร่ำรวยการจัดพิธีกรรมนั้นจะดูใหญ่โต และเครื่องในการจัดการพิธีกรรมนั้นจะมากมาย มีการประโคมดนตรีก็จะมีแบบประยุกต์ มีทั้งการร้องการบรรเลงดนตรีที่มีการผสมผสานอยู่ในยุคสมัยใหม่โดยส่วนมากจะคงไว้ในวัฒนธรรมดั้งเดิม รูปแบบดั้งเดิม และเครื่องพิธีกรรมอาจมีการประดิษฐ์ที่งดงามขึ้นในสมัยประยุกต์ แต่การยังมีการจัดบายศรีตามแบบรูปแบบเดิม เช่น บายศรีต้น บายศรีปากชาม บายศรีถาดและจามกรู โดยจะเห็นการจัดพิธีกรรมมะมั่วตอยู่ที่จะเห็นได้ คือ ในระหว่างเดือน 3 เป็นเดือนแห่งการบูชาครูบาอาจารย์ ของรักษา เช่นไหว้กรู รำไหว้กรู แต่งกรู ตามวาระประจำปีและการประกอบพิธีกรรม ในเดือน 6 เป็นพิธีกรรมไหว้ครูด้วยเช่นกัน และอีกนัยยะหนึ่งถือว่าการขอความอุดมสมบูรณ์เพื่อพืชหรือการเกษตรและเพื่อให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ขำวน้ำอุดมสมบูรณ์ และบูชาของรักษาถ้าคนมีครูไม่ได้จัดไหว้ในเดือน 3 แต่ในระยะอื่นนั้นเป็นการจัดพิธีกรรมมะมั่วตโดยการเพื่อการดู (โบล) เสี่ยงทาย หาสมุติฐานการป่วย หรือ การทำนายทายทักหรือการรักษาโรค เป็นวาระโดยทั่วไปที่ไม่ประจำ จะเป็นเดือนใด วันใด หรือ เวลาใดก็ได้

3. คำสอนจากพิธีกรรมการที่สัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีกรรมมะมั่วตนั้นทำให้พบประเด็นคำตอบ ดังนี้

1) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์ในพิธีกรรมการเข้าทรงที่ปรากฏมี คือ

1.1 บุญกิริยาวัตถุ 3 บุญกิริยาวัตถุประกอบด้วย ทาน ศีล ภavana เป็นหลักธรรมที่ปรากฏในความเชื่อในพิธีกรรมการทรงของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรสามารถอธิบายได้ ดังนี้คือ ทาน หมายถึง การให้การเสียสละการบริจาคเป็นสิ่งที่เราสามารถให้ได้ตามกำลังสติปัญญาเพื่อเกื้อกูลประโยชน์และเพื่อสาธารณะประโยชน์ ศีล หมายถึง ข้อปฏิบัติ

สำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ภาวนา หมายถึงการเจริญ การทำให้เกิดขึ้นมีขึ้นการฝึกอบรมจิตใจ

1.2 กตัญญูกตเวทีการจัดพิธีไหว้ครูประจำปี เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และผู้ที่คุ้มครองรักษาเรา การจัดพิธีกรรมนั้นแสดงถึงการเคารพยำเกรงและทำตามคำสั่งที่ได้ให้ไว้ สิ่งเหล่านี้เป็นความดีงามเรียกว่ากตัญญูกตเวทีที่ชาวไทยเขมรได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาการทำพิธีกรรมเข้าทรงนั้น มีสาระสำคัญที่เป็นคติทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรม มีสาระสำคัญ 2 อย่างคือ ดังนี้ (1) การอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ตาย มุ่งประโยชน์ให้ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นให้ได้รับส่วนบุญตามที่เราระบอขอ เพื่อที่บรรพบุรุษเหล่านั้นจะได้หลุดพ้นจากความทุกข์ (2) เป็นการแสดงความเคารพต่อ ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายายและญาติผู้ใหญ่ที่ยังมีชีวิต ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะทำพิธีเช่นไหว้บูชาบวงสรวง แล้วทำบุญอุทิศไปให้ และผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็จะ บูชาด้วย เสื้อผ้า ของมีค่า และของฝาก เพื่อตอบแทนคุณในพิธีกรรมเข้าทรงนี้ด้วย

1.3 บูชา 2 คติความเชื่อการบูชาที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรม มะมัวตพบว่าการประกอบพิธีกรรมนั้นมีการบูชาบุคคล 2 ลักษณะ ดังนี้ (1) การบูชา พระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์เป็นสาวกของพระพุทธองค์สงฆ์นั้น เป็นต้น (2)การบูชา บิดามารดา ปู่ย่าตายาย ตามคติทางพระพุทธศาสนานั้น มีความสอดคล้องกับพิธีกรรมเข้าทรงมะมัวตที่ได้ประพฤติปฏิบัติกันมา ดังนี้(1) การเข้าไปหาอาจารย์ (ครูโหม) เพื่อทำการสักการะและครูโหมเองจะทำการสักการะพระรัตนตรัยก่อน แล้วจะบูชาครูบาอาจารย์ เทพ เทวดา เป็นลำดับ สิ่งที่สักการะคือ ดอกไม้ธูปเทียน เพื่อทำความเคารพ กราบไหว้ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ (2) มีการทำบุญ ตักบาตรหรือจะเป็นการถวายสังฆทาน ด้วยมีความเชื่อทางพิธีกรรมว่าเป็นการเสริมบุญบารมีให้กับตนเองและผู้ร่วมเข้าอยู่ในพิธีกรรมนั้นด้วย (3) ในการบูชารูปเคารพที่หิ้งบูชานั้น จะตั้งรูปพระพุทธเจ้าไว้เหนือสุด มีรูปครูบาอาจารย์ ที่เป็นพระสงฆ์ แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เขาเหล่านั้นได้บูชากราบไหว้นั้นเป็นสัญลักษณ์เดียวกันกับทางพระสงฆ์ถือเป็นสิ่งที่สูงสุดในชีวิตและการบูชาเป็นการปฏิบัติบูชา จากการสัมภาษณ์ผู้ทำพิธีกรรมนั้นได้ความว่า การบูชาที่เราจะบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน มีการไหว้พระสวดมนต์ ทำสมาธิก่อน เพื่อให้ผู้ที่จะเข้าพิธีกรรมเกิดความสำนึกในคุณงามความดีและจะได้ยำเกรงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยโอกาสนี้ครูโหม นั้นจะได้สั่งสอนลูกศิษย์ลูกหาให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดีอยู่ในศีลธรรมให้รักษาศีลและพยายามปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดจึงจะประสบแต่สิ่งที่ดีงามต่อไปนี้จึงเป็นข้อวิเคราะห์

อันหนึ่งในหลักปฏิบัติบูชาคือการปฏิบัติบูชาตามหลักคำสอนที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

1.4 ไตรลักษณ์ คือ ไตรลักษณ์นี้ แปลว่า "ลักษณะ 3 อย่าง" (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2538) หมายถึงสามัญลักษณ์ หรือลักษณะที่เสมอกัน หรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ 3 อย่าง จะได้อธิบายให้เห็นชัดใน 3 ข้อนั้น คือ

1. อนิจจตา (อนิจจลักษณะ) ลักษณะอาการไม่เที่ยง อาการไม่คงที่ อาการไม่ยั่งยืน อาการที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป อาการที่แสดงถึงความเป็นสิ่งไม่เที่ยงของชั้น

หลักวิเคราะห์นี้เราจะเห็นได้ถึง ความไม่เที่ยงที่มนุษย์ได้รับ อาทิเช่น ความยากลำบากทางกาย ที่ได้รับความเจ็บป่วยอย่างหนัก นี่จึงวิเคราะห์ได้ด้วยหลักธรรมได้ถึง ความเป็นลักษณะถึงความไม่เที่ยงแท้ของสังขารและจิตใจของมนุษย์ที่ได้รับทุกข์มา เป็นความเปลี่ยนแปลง ที่ไม่คงที่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ทุกขตา (ทุกข์ลักษณะ) อาการเป็นลักษณะที่เป็น ทุกข์ อาการที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว อาการที่กดดัน อาการฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ อาการที่ไม่สมบูรณ์ มีความบกพร่องอยู่ในตัว อาการที่แสดงถึงความเป็นทุกข์ของชั้น วิเคราะห์อาการทุกข์ ในที่นี้ ตามที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในพิธีกรรมมะฆัดนี้ เป็นพิธีกรรมเพื่อการทำนายและการรักษา เป็นหลัก ทุกข์ที่ผู้เข้าร่วมในพิธีกรรมโดยส่วนใหญ่คือ ทุกข์จากร่างกาย และจิตใจ ที่ทุกข์เกิดขึ้นกับร่างกาย เช่น ความป่วยไข้ หรือเจ็บป่วยทางร่างกาย ทางจิตใจคือสภาวะที่มนุษย์มีความทุกข์ทางจิตใจที่ไม่สามารถหาทางออกได้ ความทุกข์นี้โดยส่วนมากแล้วเป็นทุกข์ที่ได้ผลกระทบจากทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นความทุกข์ที่ได้รับจากการดำเนินชีวิต ฉะนั้นกลุ่มชาวไทยเขมรนี้จึงหาทางออกด้วย และมีที่พึ่งในความเชื่อและพิธีกรรมมะฆัดนี้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถพึ่งพาได้ และเข้าไปร่วมกิจกรรมได้ทุกคน แม้การเข้าอาศัยพิธีกรรมมะฆัดนี้อาจจะดี หรือ ไม่ดีก็ตามแต่ก็เป็นสิ่งที่พึ่งพาทางจิตใจที่อยู่ใกล้ชิดมนุษย์ที่สัมผัสได้

3. อนัตตตา (อนัตตลักษณะ) อาการของอนัตตา อาการของสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน อาการที่ไม่มีตัวตน อาการที่แสดงถึงความไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร อาการที่แสดงถึงไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง อาการที่แสดงถึงความไม่มีอำนาจแท้จริงใน

ตัวเลย อาการที่แสดงถึงความด้อยสมรรถภาพโดยสิ้นเชิง (สนิท สมัคการ 2539). ไม่มีอำนาจ กำลังอะไร ต้องอาศัยพึ่งพิงสิ่งอื่นๆ มากมายจึงมีขึ้นได้

วิเคราะห์ในหลักธรรมอนัตตานี้ เป็นหลักธรรมที่กำลังบอกถึงความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สิ่งอะไรที่เป็นของเราแท้จริงได้ หลักธรรมนี้เป็นความจริงแท้ที่มนุษย์ทุกคนต้องเข้าใจว่า เป็นหลักสัจจะธรรมที่เป็นความจริงแท้ อธิบายเพิ่มได้ว่า แม้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้น เมื่อถึงวาระที่ทุกข์นั้นต้องเสื่อมไปด้วยองค์ประกอบต่างๆ แม้ความทุกข์ทางจิตใจที่ทุกคนที่เป็นมนุษย์ต้องได้รับทุกข์กันทุกคน เป็นสิ่งที่ต้องมีความรู้เท่าทันเพื่อการแก้ไข สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดตามหลักธรรมอนัตตานี้ เมื่อเข้าสู่หลักธรรมนี้ก็จะว่างเปล่าสูญเปล่า

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง คำสอนในพิธีกรรมมะฆัตที่สัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลดังนี้

1. ความเชื่อในพิธีกรรมมะฆัต การศึกษาที่เกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรที่ได้ลงพื้นที่ทำการศึกษาครั้งนี้สิ่งที่ผู้ศึกษาได้พบเห็นและจากการสัมภาษณ์ให้ได้มาซึ่งคำตอบนั้น ได้สรุปผลว่า

ความเชื่อในพิธีกรรมมะฆัตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร เป็นความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติให้มาเข้าทรง โดยผ่านพิธีกรรมในพิธีกรรมที่ปรากฏ ขั้นตอน รูปแบบ ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาตินี้มาการนับถือกันมาแต่โบราณ และมีการสืบทอดพิธีกรรมนี้โดยการสืบทอดมีอยู่ 2 ลักษณะคือ (1) การสืบทอดโดยสายเลือดในแต่ละตระกูลที่มีการนับถือมาแต่เดิม โดยผู้มีสืบทอดหลังจากบุคคลที่เข้าทรงนั้นได้ได้ตายไปแล้ว (2) การสืบทอดโดยสาเหตุ อาทิเช่น การเจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุที่เกิดโดยวิธีการรักษาทุกแขนงแล้วแต่ไม่หาย จึงมีการจัดพิธีกรรมมะฆัตเพื่อการหาสาเหตุที่เรียกว่า โบล เป็นการสืบหาสาเหตุที่เกิด เมื่อรู้สาเหตุว่ามีสิ่งเหนือธรรมชาติจะมาขออาศัยร่างอยู่ด้วยให้ทำพิธีรับแล้วจะหาย โดยสาเหตุทั้ง 2 นี้ เป็นเหตุให้มีความเชื่อในพิธีกรรมเหล่านี้อยู่ และผู้ที่สืบทอดเองก็มีสาเหตุต่างๆที่เกิดขึ้นแล้วแต่กรณี เมื่อมีความเชื่อดังกล่าวจึงมีพิธีกรรมเกิดขึ้นนั้นคือพิธีกรรมเข้าทรงในวาระต่างๆ เช่น พิธีกรรมประจำปี (ไหว้ครู) พิธีกรรมเลี้ยงสังเวยของรักษาและพิธีกรรมเข้าทรงเพื่อการขอทำนาย รักษา พยากรณ์และขอความคุ้มครองตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ กลุ่มชาติ

พันธุ์ไทยเขมรนั้นจึงมีความเชื่อว่าพิธีกรรมเหล่านี้เป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ จะให้มีความสำคัญมากเมื่อถึงวาระดังกล่าวที่ต้องจัดพิธีกรรมขึ้นตามแต่ละสาเหตุที่จะมีการจัดประกอบพิธีกรรม ฉะนั้นความเชื่อในพิธีกรรมเข้าทรงมะมั่วตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรนั้นจึงมีมาตั้งแต่โบราณ กระทั่งปัจจุบันนี้ยังคงมีการจัดพิธีกรรมนี้อยู่

2) พิธีกรรมมะมั่วต เรียกเป็นภาษาเขมรท้องถิ่นคือ (มะมั่วต) เป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้น และมีมาแต่โบราณไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใด จุดประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมนี้ เป็นวิธีการหนึ่งในการสืบหาสาเหตุที่เกิดขึ้นและเพื่อการรักษาพยาบาลผู้ป่วยโดยเฉพาะกลุ่มเครือญาติหนึ่งๆหรือบรรดาลูกศิษย์ในการประกอบพิธีกรรมนี้จะอยู่ภายใต้ความเชื่อของชาติพันธุ์ไทยเขมร ที่ว่าอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นสามารถให้คุณให้โทษได้โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณ หรือ ผีวิญญาณบรรพบุรุษซึ่งมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วนั้นวิญญาณยังมีความสัมพันธ์อยู่กับครอบครัว มีหน้าที่คอยปกปักรักษา ให้บุคคลในครอบครัวมีความสุขแต่หากบุคคลในครอบครัวกระทำความผิดข้อกำหนดของครอบครัวหรือสังคมจะลงโทษโดยทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ ดังนั้นการเจ็บป่วยจึงมีมูลเหตุพื้นฐานที่เกิดจากการกระทำของผี ซึ่งวิธีการรักษาผู้ป่วยให้หายนั้นต้องมีการหาสมมุติฐานสาเหตุที่เกิดขึ้นโดยวิธีการเข้าทรงหรือโบล เพื่อหาสาเหตุที่เกิดขึ้น แล้วจึงหาทางรักษาต่อไป พิธีกรรมนี้จึงต้องประกอบขึ้นเพื่อเชิญผีบรรพบุรุษมาสอบถามสาเหตุแห่งการกระทำผิดและถามวิธีการรักษาผู้ป่วยให้หายเป็นปกติ (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2545)

การประกอบพิธีกรรมการมะมั่วต มีองค์ประกอบที่สำคัญ และต้องจัดอย่างมีแบบแผนโดยรับการแนะนำควบคุมจากอาจารย์ใหญ่ (ครูโหม) ซึ่งเป็นร่างทรงในพิธีกรรมและมีความชำนาญ ทั้งการจัดสถานที่ต้องสร้างปะรำพิธีกรรมตามหลักการและวิธีการตามที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา มีการ กำหนด วัน เดือน เวลาที่มีความเชื่อว่าเป็นกาลที่ควรประกอบพิธีกรรมได้และเื้อออำนาจด้วยส่วนเครื่องที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมได้แก่ บายศรี เครื่องบูชาเครื่องดนตรี เครื่องสังเวย ทั้งอาหารหวานคาว น้ำหวาน เป็นต้น ตลอดถึงนักดนตรีและญาติพี่น้องที่ต้องมาร่วมในพิธีกรรมทั้งหมดนี้เป็นการรวมกลุ่มในการจัดพิธีกรรมขึ้น พิธีกรรมเข้าทรงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรนั้น กระทำได้ในลักษณะคือ มีผู้เจ็บป่วยกะทันหันจะสืบหาสาเหตุโดยการโบล ถ้าพบว่าถูกกระทำจากอำนาจลึกลับ หรือถูกผีเข้า หรือของรักษากระทำต้องจัดพิธีกรรมขึ้นจึงจะหาย ในลักษณะนี้ก็จะประกอบพิธีกรรมนี้ได้ตลอดเวลา ยกเว้นวันพระและวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เชื่อว่าจะเป็นการบาป เพราะต้องฆ่าสัตว์มาเป็นเครื่องสังเวย

จากการวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ไม่ได้มุ่งให้ความสำคัญเพียงเพื่อการรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วยเท่านั้นแต่มีบทบาทที่สำคัญคือส่งผลถึงความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในด้านอื่นๆ เช่น ในด้านการศึกษา เรื่องอาชีพ การฝีมือ ประวัติศาสตร์ การกิน การอยู่ การใช้ชีวิตของชุมชน ครอบครัว ในด้านการรวมกลุ่มทำให้เกิดการติดต่อ การสื่อสาร เศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้ในพิธีกรรม และการใช้จ่ายในการจัดพิธีกรรมขึ้น ตลอดถึงวัฒนธรรมการแต่งกาย การประกอบพิธีกรรม การกิน การอยู่และระบบเครือญาติ ผลทางอ้อมในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีความเคารพและปฏิบัติตามผู้สูงอายุดังนั้นการรวมกลุ่มในพิธีกรรมจึงมีผลในการปกครองในระบบครอบครัว สังคมหมู่บ้านเป็นไปด้วยความสงบสุข เพราะสังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์การปฏิบัติตนในสังคมให้สมาชิกปฏิบัติตามด้วย

ความสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มหน้าที่นิยมที่ว่าองค์ประกอบของวัฒนธรรมแต่ละส่วนต่างก็มีหน้าที่ คือ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ จึงทำให้สังคมดำรงอยู่ทั้งนี้หน้าที่ของกิจกรรมก็อาจไม่ได้แสดงผลให้เห็นได้เพียงทางตรงเท่านั้น แต่กิจกรรมบางอย่างที่หมดหน้าที่ไปแล้วยังคงปรากฏให้เห็นปฏิบัติกันเป็นประเพณีสืบต่อกันจนถึงปัจจุบันนี้และกิจกรรมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในอดีตและสังคม บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมเข้าทรงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ดังได้กล่าวมาแล้วว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะบทบาทหน้าที่ต่างๆสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติโดยเฉพาะด้านการรักษาพยาบาลซึ่งไม่เพียงเป็นการเยียวยารักษาเท่านั้นหรือแก้ปัญหาความเจ็บป่วยเฉพาะที่หนักหรือตามความจำเป็นในแต่ละครั้งเหมือนกับการรักษาของแพทย์สมัยปัจจุบันที่มุ่งไปที่อาการเจ็บป่วย ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบางส่วนโดยไม่สนใจถึงมูลเหตุที่อยู่เบื้องหลังการเจ็บป่วยของคนไข้เหมือนการรักษาด้วยพิธีกรรมจะให้ความสนใจต่อตัวผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด มีการเอื้ออาทรและเป็นกันเอง สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกสบายใจ มีกำลังใจ ส่งผลให้อาการเจ็บป่วยดีขึ้น หรืออาการป่วยทุเลาลงตลอดจนถึงความสัมพันธ์ทางญาติผู้ป่วย สามารถทำได้อย่างใกล้ชิดสนิทสนมและต่อเนื่องไม่เหมือนถูกจำกัดในโรงพยาบาลสมัยปัจจุบัน แต่เพื่อประโยชน์สูงสุดนั้นผู้ป่วยหากป่วยเป็นโรคร้ายแรง หรือ โรคติดต่อจึงสมควรที่จะนำส่วนที่ดีไปประยุกต์ใช้ฝึกการรักษาพยาบาลสมัยปัจจุบันนี้และแนะนำปฏิบัติตนต่อญาติและผู้ป่วยด้วย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง คำสอนจากพิธีกรรมมะมั่วตที่สัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์ ผู้ศึกษาได้รับประสบการณ์จากการศึกษาในภาคสนามทำให้เกิดแนวคิดที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเกี่ยวกับชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ประเด็นหลัก คือ

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย ควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อและการนับถือผีวิญญาณบรรพบุรุษ หรือการนับถือเทพ เทวดา ที่ชาวบ้านให้การนับถือเคารพบูชา โดยให้โรงเรียนประถม และโรงเรียนมัธยม ในท้องถิ่นที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรอาศัยอยู่ได้ศึกษาและร่วมพัฒนาหลักสูตรนำไปสู่การปฏิบัติและวิเคราะห์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ ว่ามีความรู้ คุณค่า คติธรรม ที่ปรากฏในท้องถิ่นของตน สร้างความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้รักษา สืบทอด และมีการสานต่อพัฒนาต่อไปให้คงอยู่ตลอดไป

2. หน่วยงานที่พัฒนาชุมชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องควรพิจารณา เพื่อส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิตที่ดี อาทิ การรณรงค์ให้ไม่มีการดื่มเหล้า เพราะเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายเขมร เพราะเป็นพิธีกรรมบูชาผีบรรพบุรุษ และบวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชนบทและเยาวชนของชาติ ทำให้เห็นรูปแบบที่ดีต่อผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเอง และเยาวชนที่มีความคุ้นเคยในวัฒนธรรมความเชื่อในพิธีกรรมนั้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2538)..*พุทธธรรม*.พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ประทีป แขรัมย์, (2535) “พิธีกรรม มะมั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร: ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”,สาขาเอกไทยคดีศึกษามนุษยศาสตร์ ภาควิชามานุษยวิทยา, (ม.ป.พ.) .
- เครือจิต ศรีบุญนาถ, (2545) “*เรื่องมะมั่วต :พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีของกลุ่มชาวไทยเขมรสุรินทร์*, คณะมนุษยศาสตร์สถาบันราชภัฏสุรินทร์, 2545.

- พระมหาวีระ สุขแสง. (2550) มะมั่วต : พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มคนพูดภาษาเขมรถิ่น
อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์. ปณิธิวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สนิท สมัคการ.(2539) ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา.
กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์, (2545) “พิธีโงมมั่วต”, การรักษาโรคด้วยจิตวิญญาณของชาวไทยเขมร,
มหาวิทยาลัย มหาสารคาม,ความเชื่อไทย-เขมร.

